

Єлизавета ТКАЧЕНКОкандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія**Олена ЯРИШКО**кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія**Аліна КУЯНОВА**

Запорізька державна інженерна академія

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто сутність кредитних операцій банку та проведено дослідження динаміки та структури кредитів, наданих банківською системою України.

Ключові слова: банк, кредит, кредитні операції, коефіцієнт використання потужності, капітал, коефіцієнт забезпечення резервами кредитних вкладень.

Останнім часом постійно зростає інтерес до дослідження процесів, які протікають у банківській діяльності, зокрема процесів кредитування. Це обумовлено функціями та роллю, які грає кредит в економіці країни.

З метою подальшого вивчення теоретичних та практичних проблем, пов'язаних з наданням та використанням кредитних ресурсів, потрібно розглянути сутність кредитних операцій та визначити особливості їх формування в сучасній банківській системі.

Питання формування кредитних операцій банку розглядали такі українські вчені, як: В. М. Алексійчук, А. Г. Борщ, А. С. Гальчинський, А. М. Герасимович, І. С. Гуцал, М. Я. Дем'яненко, О. В. Дзюблюк, П. О. Лайко, М. Й. Малік, А. М. Мороз, О. О. Онищенко, П. Т. Саблук, І. С. Свиноус, О. Я. Стойко.

Метою статті є дослідження сутності кредиту та кредитних операцій, а також визначення основних тенденцій кредитних операцій у банківській системі України.

Економічна категорія кредиту за весь період розвитку пройшла довгий шлях, який характеризується виникненням різних підходів до визначення її суті. Першоосновою кредиту науковці вважають товарне виробництво.

Кредит допомагає придбати сировину, товари та матеріали, які необхідні для забезпечення виробничого процесу. Тому кредит як економічну категорію розглядають як певний вид суспільних відносин, що відображають рух вартості.

Кредит – одна з найскладніших економічних категорій, а тому в економічній теорії ще й досі тривають дискусії вчених-економістів навколо питань, пов'язаних з сутністю та функціями кредиту в економіці. Функції кредиту викликають стільки непорозумінь і таку плутанину понять, як жодне з інших понять політичної економії [4, с. 261].

У сучасній економічній теорії виокремлюють дві основні взаємопов'язані теорії – натуралістичну та капіталотвірну.

Прихильниками натуралістичної теорії кредиту були

класики політичної економії Дж. Міль, Д. Рікардо, А. Сміт, А. Тюрбо. Згодом цю теорію підтримали та суттєво її доповнили К. Маркс, А. Маршалл, Ж.-Б. Сей.

Згідно з їхніми дослідженнями кредит є опорою економіки і невід'ємним елементом економічного розвитку.

Основоположником капіталотвірної теорії кредиту був англійський економіст Дж. Ло, який вважав, що кредит, як і гроші, є багатством, капіталом, рушійною силою розширеного відтворення капіталу. Банки є творцями капіталу, тому їм слід активніше розширювати кредитний вплив на виробництво, зокрема й за рахунок емісії грошей. Розмір банківського кредиту залежить від об'єктивних умов економіки, а не від самого банку, а це один із недоліків капіталотвірної теорії [1, с. 177].

Банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [3].

Кредитні операції формуються в процесі взаємовідношень між кредитором і позичальником із приводу наданих у тимчасове користування коштів, та їх повернення.

Характеристику операцій, які відносять до кредитних операцій банку, надано в законі України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121. Згідно зі ст. 47 та 49 до кредитних операцій банку належать:

- розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;
- організація купівлі-продажу цінних паперів за дорученням клієнтів;
- здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (разом із андеррайтингом);
- надання від третіх осіб гарантій, поручительств та інших зобов'язань, які передбачають їх виконання у грошовій формі;

**Таблиця 1. Динаміка наданих кредитів банками України [6].
(млн. грн.)**

№ з/п	Назва показника	01.01.2008 р.	01.01.2009 р.	01.01.2010 р.	01.01.2011 р.	01.01.2012 р.	01.01.2013 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Кількість банків за Реєстром	198	198	197	194	198	176
2.	Активи банків	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192
3.	Кредити надані	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327
	з них:						
3.1	кредити, що надані суб'єктам господарювання	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202
3.2	кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775
4.	Довгострокові кредити	291 963	507 715	441 778	420 061	426 430	394 246
4.1	з них: довгострокові кредити суб'єктам господарювання	156 355	266 204	244 412	262 199	290 348	276 683
5.	Прострочена заборгованість за кредитами	6 357	18 015	69 935	84 851	79 292	72 520
6.	Частка наданих кредитів в активах банку, %	81	86	85	80	0,78	0,72

- придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги із взяттям на себе ризику виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг);
- лізинг [3].

За останні роки в Україні зменшилась кількість банківських установ: за період 2008-2013рр. з 198 до 176 (табл. 1). При цьому спостерігається зростання кількості наданих кредитів. Це можна побачити, дослідивши динаміку виданих кредитів комерційними банками. Загальна сума наданих кредитів банківською системою за період 2008-2013 рр. зросла з 485368 млн. грн. до 815327 млн. грн.

З таблиці 1 бачимо, що значне зростання обсягу наданих кредитів в Україні припадає на період кризи. У ці роки спостерігалось зростання кредитування на різні цілі, від реалізації масштабних промислових проектів до купівлі товарів широкого вжитку.

Сума кредитів, які надані суб'єктам господарювання банківською системою за період 2008-2013рр., зросла з 276184 млн. грн. до 609202 млн. грн.

Сума кредитів, які надані фізичним особам банківською системою за період 2008-2013рр. зросла з 153633 млн. грн. до 161775 млн. грн, але спостерігається зниження обсягу наданих кредитів, починаючи з 2009р.

У таблиці 2 наведена динаміка кредитів, наданих резидентам за секторами економіки. Розмір кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, на кінець 2012 року дорівнював 605,425 млрд. грн, що на 29,880 млрд. грн. (або на 5,19%) більше, ніж станом на 01.01.2012 р.

Розмір кредитів, наданих домашнім господарствам (входять у групу «інші сектори економіки»), протягом 2012 р. скоротився на 13,595 млрд. грн. (або на 6,8%) порівняно з їх розміром станом на 01.01.2012 р.

Частка кредитів нефінансовим корпораціям протягом 2012 року збільшилась на 2,49 п. п., із 71,78% до 74,27%. Частка кредитів, яка припадає на інші сектори економіки (у тому числі домогосподарства), зменшилась на 2,08 п. п з 25,1% до 23,02%. Величина кредитів, виданих депозитним корпораціям, нерезидентам, іншим фінансовим корпораціям та сектору загального державного управління, у сукупності не перевищує 10,0% загального розміру кредитного

портфеля. Зміни питомої ваги кожної із перелічених статей були незначними.

Загальна сума наданих кредитів банківською системою резидентам за період 2005-2013рр. зросла з 143423 млн. грн. до 815142 млн. грн.

Для характеристики ступеня використання наявних у розпорядженні банків фінансів може бути використано коефіцієнт використання потужностей банку.

Коефіцієнт використання потужностей – відношення чистих кредитних вкладень до розміру сукупних активів – показує, наскільки банк використовує наявні в його розпорядженні фінансові ресурси для операцій кредитування.

Рекомендованими значеннями показника НРА «Рюрік» визначає діапазон від 0,65 до 0,70. Динаміку показника для банківської системи наведено на рис. 1 [7].

Протягом 2012 року відбулось зменшення цього показника по 1-й та 3-й групах банків на 4 п. п. та 2 п. п. з 0,66 до 0,62 та з 0,57 до 0,55 відповідно. Загалом у системі коефіцієнт використання потужностей зменшився на 1 п. п., з 0,63 на початок року до 0,62 на кінець 2012 року. По 2-й та 4-й групах банків за 2012 рік значення показника збільшилось на 2 п. п. та 6 п. п. до 0,63 та до 0,61 відповідно [7].

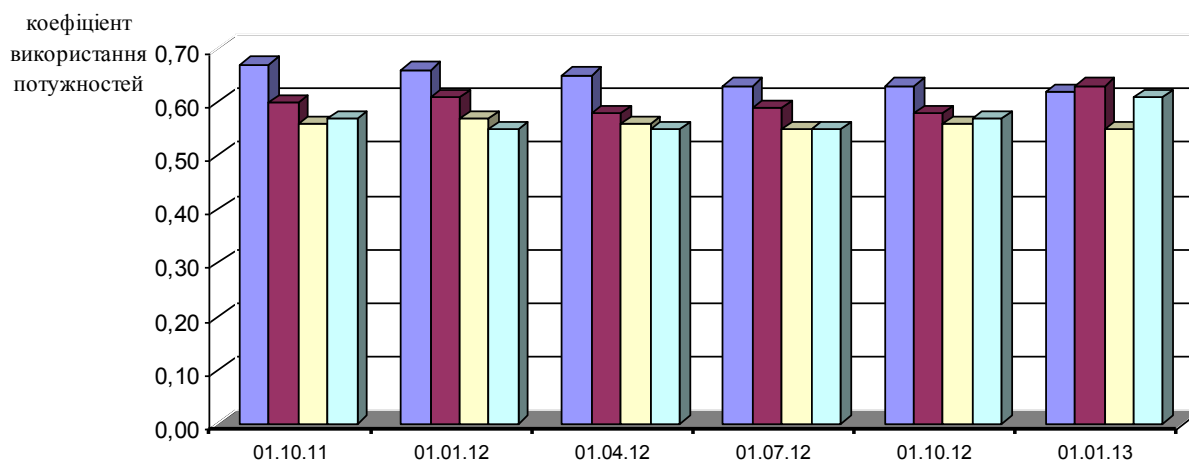
Динаміка кредитів, наданих резидентами за строками погашення та видами валют, наведена в табл. 3.

У 2012р. частка кредитів, наданих на термін до 1 року, коливалась у межах від 37,19% до 42,23%, частка кредитів, наданих на термін від 1 року до 5 років, знаходилась у межах від 36,13% до 37,5%, а частка кредитів на термін понад 5 років - у межах від 21,64% до 25,31%.

Таким чином, кредит є складною категорією, що підтверджується наявністю різних підходів до визначення сутності кредиту та кредитних операцій. Сума кредитів, які надані суб'єктам господарювання банківською системою за період 2008-2013рр., зросла з 276184 млн. грн. до 609202 млн. грн. У структурі наданих кредитів значне місце займають ті, які надані нефінансовим корпораціям.

Таблиця 2. Динаміка кредитів, наданих резидентам за секторами економіки [8].

Період	Усього	Інші фінансові корпорації	Сектор загального державного управління	Нефінансові корпорації	Інші сектори економіки		
					Усього	у тому числі	
						домашні господарства	некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства
1	2	3	6	9	12	13	14
Залишки коштів на кінець періоду, млн. грн							
2005	143 423	1 663	5	106 078	35 677	35 659	18
2006	245 230	2 689	4	160 503	82 034	82 010	24
2007	426 867	5 932	4	260 476	160 455	160 386	69
2008	734 022	9 789	12	443 665	280 556	280 490	66
2009	723 295	14 014	5 755	462 215	241 311	241 249	63
2010	732 823	13 430	8 817	500 961	209 615	209 538	76
2011	801 809	16 441	8 532	575 545	201 291	201 224	67
2012							
січень	795 662	16 321	8 513	570 736	200 091	200 027	65
лютий	798 884	16 793	8 413	575 737	197 941	197 881	60
березень	799 232	17 924	8 421	578 032	194 855	194 795	61
квітень	802 833	17 972	8 415	582 688	193 758	193 698	60
травень	798 928	17 832	8 416	580 538	192 142	192 082	60
червень	802 302	18 197	8 432	585 926	189 747	189 687	60
липень	799 700	17 403	7 787	584 689	189 820	189 760	60
серпень	804 210	17 299	7 788	589 632	189 491	189 431	60
вересень	810 462	18 199	7 748	595 394	189 121	189 063	57
жовтень	815 925	16 890	7 748	601 162	190 124	190 068	56
листопад	824 212	16 940	7 747	610 528	188 996	188 939	58
грудень	815 142	16 229	5 803	605 425	187 685	187 629	56

Рис. 1. Коефіцієнт використання потужностей українських банків

Таблиця 3. Динаміка кредитів, наданих резидентами за строками погашення [8].

Період	Усього	У тому числі за строками		
		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
1	2	3	4	5
Залишки коштів на кінець періоду, млн. грн				
2005	143 423	54 823	88 601	...
2006	245 230	86 197	159 033	...
2007	426 867	131 505	181 311	114 052
2008	734 022	222 033	278 581	233 408
2009	723 295	230 974	266 699	225 623
2010	732 823	242 772	275 605	214 446
2011	801 809	297 422	301 002	203 385
2012				
січень	795 662	295 883	298 381	201 397
лютий	798 884	303 427	296 150	199 307
березень	799 232	308 005	297 625	193 602
квітень	802 833	309 613	301 545	191 676
травень	798 928	317 216	293 416	188 296
червень	802 302	322 704	294 668	184 930
липень	799 700	321 500	294 519	183 681
серпень	804 210	324 700	295 733	183 776
вересень	810 462	331 834	296 821	181 807
жовтень	815 925	336 681	296 991	182 253
листопад	824 212	345 538	298 830	179 845
грудень	815 142	344 237	294 511	176 394

Список літератури

1. Бечко Т. П. Економічна природа кредиту і концепція розвитку кредитних відносин за сучасних умов / Т. П. Бечко // Вісник Львівського національного аграрного університету. – Львів, 2009 – №16(1). – С. 177 – 184.
2. Васюренко О. В. Банківські операції / О. В. Васюренко. – К. : Знання, 2000. – 243 с.
3. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 7.12.2002 р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
4. Милль Дж. Ст. Основы политической экономии: Пер. сангл. / Общ. ред. А. Г. Милейкоского. – М. : Прогресс, 1980. (Т. 1. – 495 с. ; Т. 2. – 480 с. ; Т. 3. – 447 с.).
5. Скаско О. І. Аналіз процедур формування резервів за кредитними операціями / О. І. Скаско, О. Я. Ворожбит // Вісник Львівської комерційної академії – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. Вип. 35. – С. 333-337.
6. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Національне рейтингове агентство "Рюрік" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rurik.com.ua/>.
8. Сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

РЕЗЮМЕ

Ткаченко Єлизавета, Ярышко Елена, Куянова Алина

Анализ современного состояния банковского кредитования в Украине

Рассмотрена сущность кредитных операций банка и проведено исследование динамики и структуры кредитов, предоставленных банковской системой Украины.

RESUME

Yaryshko Olena, Tkachenko Yelyzaveta, Kuyanovna Alina

Analysis of the current state of bank lending in Ukraine

The essence of the bank's lending operations is considered. The study of the dynamics and structure of the loans extended by the banking system of Ukraine are analyzed.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2013 р.